

ERNEST GELLNER I L'ANTROPOLOGIA SOCIAL

Carles Salazar

La desaparició d'Ernest Gellner suposa per a l'antropologia social contemporània la pèrdua d'una de les seves autoritats intel·lectuals més prestigioses i a l'ensens més singulars. Entre el corporativisme i l'erudicisme assèptic que caracteritza bona part de la producció antropològica acadèmica i el sensacionisme estrafalari i vacu d'allò que hom anomena antropologia postmoderna, Ernest Gellner va saber utilitzar el pensament antropològic com a eina de discussió intel·lectual de primer ordre bo i mantenint-se sempre fidel a la més estricta tradició científica de l'antropologia social britànica. La seva talla de veritable *mêtre à penser* de l'antropologia social li assegura sens dubte un lloc d'honor en el santuari dels nostres avantpassats més venerables.

Gellner s'incorporà tard al gremi dels antropòlegs, quan ja comptava amb una sòlida carrera de filosofia que exercia des de la seva càtedra a la London School of Economics. Igual com Lévi-Strauss, Gellner sembla que entra en l'antropologia tot fugint de la filosofia acadèmica del moment. És interessant notar el paral·lelisme en la manera com aquests dos grans pensadors reconstrueixen llur biografia intel·lectual pel que fa a les relacions entre filosofia i antropologia. Allò que per a Lévi-Strauss fou el subjectivisme estèril de la fenomenologia, per a Gellner fou el no menys estèril relativisme de la filosofia analítica: ambdós semblen trobar en l'antropologia l'objectivisme científic que la reflexió filosòfica del moment no feia més que subvertir. Hi ha quelcom

de paradoxal en el fet que sigui precisament una ciència social d'aparença tan subjectivista i relativista com l'antropologia la que proporcionï aital refugi teòric.

Però les similituds entre Gellner i Lévi-Strauss són merament formals, encara que això no els resti necessàriament importància. Gellner convertí el pensament estructuralista francès, al que anomenava sardònicament *structuralisme* per a diferenciar-lo de l'estructuralisme britànic de Radcliffe-Brown i Meyer Fortes, en objecte de les seves crítiques més dures i implacables, igual com anys abans ho havia fet amb la filosofia del llenguatge ordinari i igual com ho continuaria fent fins pràcticament el seu darrer llibre amb el marxisme, l'altre blanc de la seva artilleria teòrica que mai no va cessar de bombardejar. Una anècdota divertida i intrascendent, que trec de la meua pròpia experiència d'estudiant a Cambridge, pot il·lustrar la despietada ironia amb la que Gellner tractava les teories dels estructuralistes francesos. Un conegut antropòleg d'aquesta nacionalitat havia estat convidat al departament d'antropologia social de la universitat de Cambridge per a donar una xerrada sobre la guerra entre els jívaro. El conferenciant va començar donant una llarga i enrevesada definició del concepte jívaro de guerra que Gellner semblava que volia apuntar sense perdre cap detall. Tant era així que quan tot just va acabar de formular la definició Gellner li va sol·licitar que per favor si era tan amable de tornar-la a repetir. L'altre la va repetir pacientment i poc a poc, quasi a ritme de dictat, mentre Gellner escrivia sense parar com un estudiant aplicat i obedient. Quan finalment acaba per segona vegada de donar la mateixa definició, Gellner li pregunta amb l'aire ingenu d'un alumne despistat: "¿I vostè està segur que aquesta gent sap que fa tot això quan va a la guerra?"

Cal entendre l'animadversió que sentia Gellner pel pensament estructuralista dins del context teòric i metodològic en què es desenvolupà l'antropologia social britànica des de Malinowski. Context que sovint s'ha definit pel seu tarannà empirista, fruit de la primacia que es concedeix al treball de camp i especial-

ment a l'observació participant com a mètode privilegiat per a la recollida de dades. És cert que Gellner admirava profundament Malinowski i la revolució etnogràfica que hom li atribueix, però no que el seu empirisme (si és que aquest ha de ser un qualificatiu adequat per al seu tarannà teòric) sorgeixi d'una ingènua sobrevaloració del treball de camp. Ben al contrari, de la seva extensa obra només *Saints of the Atlas* (1969) pot ser considerada com una monografia clàssica d'estil malinowskià, i encara amb fortes matitzacions.

De fet, no era precisament la pràctica del treball de camp etnogràfic sinó la reflexió teòrica allò que més l'interessava de l'antropologia social i en el que més va destacar la seva aportació: un altre punt en el que en aparença sembla coincidir amb Lévi-Strauss, però només aparentment. Ben lluny del pretencions obscurantisme de l'estructuralisme francès, Gellner va mantenir sempre un estil de fer antropologia abans que tot clar i *positiu* (no positivista), d'ampla volada intel·lectual, d'una extraordinària agudesesa crítica però ben arrelat a la realitat dels fets i mogut sempre per la necessitat de trobar-ne una explicació racional. Gellner fou potser el darrer gran antropòleg de la Il·lustració.

Malinowski, Radcliffe-Brown, Evans-Pritchard i tota la tradició de l'antropologia social britànica sembla que impregnen l'esperit i la lletra de tots els seus escrits. A l'igual que el seu pensament polític, el pensament antropològic de Gellner, només en aparença, podria ser qualificat de moderat o "centrista". Gellner era un radical, un defensor radical de la llibertat, de la raó humana, del coneixement científic i d'un sa i genuïnament britànic *common sense* que el van fer combatre sempre tota metafísica especulativa o extremista. Tots els que l'han conegut personalment saben, a més, que Gellner era una bellíssima persona; senzill, tímid i amable, dotat d'una humanitat extraordinària que malament dissimulava la grandesa del seu esperit. Amb la desaparició d'aquest gran científic i gran humanista l'antropologia social ha sofert una pèrdua d'un valor incalculable. Però el seu mestratge quedarà amb nosaltres per sempre.